

ДАНИЈЕЛА МИЛИЋЕВИЋ
СУНЧИЦА РАКОЊАЦ НИКОЛОВ

ГРАМАТИКА

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
ЗА ПЕТИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ГРАМАТИКА

Српски језик и књижевност за пети разред основне школе

Ауторке

Данијела Милићевић, Сунчица Ракоњац Николов

Илустрације

Боривоје Грбић, Shutterstock

Рецензенти

Ката Симић Мишић, професор српског језика и књижевности

Ивана Чукановић, професор српског језика и књижевности, ОШ „Душан Јерковић“, Ужице

Бранка Брадић, професор српског језика и књижевности, ОШ „Ђорђе Крстић“, Београд

Издавач

Вулкан издаваштво

Вулкан знање

Господара Вучића 245

Београд

www.vulkanznanje.rs

За издавача

Мирослав Јосиповић, Ненад Атанасковић, Саша Петковић

Директор

Нада Осмајић

Главни и одговорни уредник

Марина Обрадовић

Уредник

Светлана Курђубић Ружић

Лектура и коректура

Редакција Вулкан знања

Ликовни уредник

Предраг Ивановић

Графичко обликовање

Ана Јовановић

Дизајн корица

Никола Јованетић

Штампа

Тираж

ISBN

Министарство просвете Републике Србије
одобрило је овај уџбеник за употребу у
школама на основу решења број:
650-02-00371/2022-07 од 23.12.2022. године.

Copyright © Вулкан издаваштво, Вулкан знање, Београд, ????

Ниједан део ове књиге, ни у целини ни у деловима, не сме се умножавати, прештамповати или на било који начин дистрибуирати, укључујући и фотокопирање, снимање и сл., без дозволе аутора и издавача. Сва права задржана.

Забораџи на мукџ,
Граматикџ у руке!
Падеже добро научи
Да те говор не мџчи!
Са врстама речи се снађи,
Поделу у Граматици пронађи.
Не запостављај службу речи,
Без правилне реченице говор звџчи.
Усвој знања и из јџзичке културе
И спремно дочекај све граматичке буре!

Ауторке

САДРЖАЈ

Водич кроз удбеник	6
ВРСТЕ РЕЧИ	
Непроменљиве и променљиве речи	10
Прилози	13
Предлози	17
Именице	20
– Подела именица и њихове особине	20
– Граматичке категорије (особине) именица	22
– Промена именица по падежима (деклинација)	25
Номинатив	27
Генитив.....	30
Датив	33
Акузатив.....	36
Вокатив	40
Инструментал	43
Локатив	47
Писање великог слова у вишечланим географским називима	51
Писање великог слова у називима институција, установа, предузећа и организација	55
Писање одричне речце <i>не</i> уз именице.....	58
Заменице.....	59
– Личне заменице.....	60
– Лична заменица за свако лице <i>себе, се</i>	63
Писање заменице <i>ВИ</i> из поштовања	65
Придеви	67
– Подела придева и њихове граматичке категорије (особине)	67
– Граматичке категорије (особине) придева.....	69
– Слагање придева са именицом.....	71
– Компарација (поређење) придева.....	73
Велико и мало слово у писању придева.....	77
Писање речце <i>не</i> уз придеве	80
Бројеви.....	83
– Главни бројеви.....	83
– Редни бројеви.....	85
Писање вишечланих бројева.....	87
Глаголи	90
– Значење глагола и њихове граматичке категорије (особине)	90
– Глаголски вид (подела глагола према трајању радње)	92
– Глаголски род (подела глагола према прелазности радње)	95
Глаголски облици	99
– Инфинитив (основни облик глагола)	99
– Инфинитивна основа.....	100
Презент (садашње време).....	102
– Презентска основа.....	103
– Презент помоћних глагола.....	105
– Одрични облици презента помоћних глагола.....	105
Перфекат (прошло време).....	107

Футур I (будуће време)	111
Писање речце <i>не</i> уз глаголе	114
Подсетник	
– Врсте речи	116
– Падежи	117
Тест 1 (Врсте речи)	118
Тест 2 (Падежи)	121

РЕЧЕНИЦА И ЊЕНИ ДЕЛОВИ

Појам реченице	124
Предикат	127
– Глаголски предикат	128
– Именски предикат	129
Субјекат	131
Објекат	134
– Прави објекат	134
– Неправи објекат	135
Прилошке одредбе	138
Апозиција	141
Подсетник	
– Реченица	145
– Реченични чланови	146
Тест 3 (Служба речи)	147

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Правилан изговор гласова	150
– Изговор самогласника	150
– Изговор сугласника <i>р</i>	151
– Изговор сугласника <i>с</i> и <i>з</i>	152
– Изговор сугласника <i>ђ, њ, џ</i> и <i>ч</i>	152
– Правилан изговор речи – место акцента у вишесложним речима	154
– Правилно изговарање реченица	157
Говорни и писани језик	159
Препричавање, причање, описивање	161
– Препричавање	161
– Причање	163
– Описивање	164
Писање писма и имејла	165
Богаћење речника	168
– Синоними	168
– Антоними	170
– Некњижевне речи	172
Техника израде писменог задатка	177
Знаци интерпункције	180
– Запета	180
– Наводници	182
– Црта	183
Правопис и приручници	185
Уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору	188

ВОДИЧ КРОЗ УЏБЕНИК

У свакој лекцији полази се од онога што ти је познато и што си већ учио/-ла, па се постепено иде ка непознатом.

Ова рубрика ти помаже да нешто лакше научиш и упамтиш.

ВОКАТИВ

У обличним подвизи именице којима се неке обраћамо или некога дозивамо. Издвојене именице нисмо добили постављајући питања као у претходним падежима. Мама је позвала Дунае користећи узвик ХЕЈ! и он се њој обратио именицом МАМА.

- Мимике, дођи код нас у пет сати!
- Колико је сати, децо?

У првој реченици неко се обраћа Милици, а у другој деци. Истакнуте именице, као и оне које си подвукао/-ла, налазе се у падежу који се назива **вокатив**. Вокатив је пети падеж и за њега се каже да је падеж дозивања и обраћања. Увек стоји без предлога и не врши службу у реченици.

Падеж у којем се налази именица којом се неке обраћамо или га дозивамо назива се **вокатив**. Добија се када се испред именице у вокативу употреби узвик Хеј!.

Именице у вокативу имају следеће наставке:

Род	Јединица	Множина
мушки	човекЕ, пријатељУ	пријатељиИ
женски	сестрО, Ана, ноћиИ	сестреЕ, ноћиИ
средњи	чећО, сепО	чећаА, сепА

Приметно/-ла си из претходних примера да се вокатив у говору означава паузама, а у писану **запетама**, без обзира на ком месту се налази у реченици (на почетку, у средини или на крају реченице).

- Милена, откључај врата.
- Чујте, децо, шта он говори!
- Зашто ниси урадио домаћи задатак, Зоране?

Напиши вокатив следећих именица:

Именице	Јединица
жена	
Сара	
Дунав	
Мила	

ПОМОЋ, ПРИЈАТЕЉА!

Приметно/-ла си да је код неких именица облик вокатива исти као облик номинатива. Обликом вокатива директно се обраћамо некоме, док обликом номинатива именујемо некога или нешто.

МА је весела девојчица.
НОМИНАТИВ

АНА, пожури кући!
ВОКАТИВ

Да би лакше одредио/-ла у којем је падежу именица, помоћи ће ти то што се вокатив увек одваја запетама у писању, а паузама у говору.

ЈЕЗИЧКЕ СМИЦАЛИЦЕ!

- Мајо, пожури!
- Да ли си кренула у школу, Јано?
- Ана, стижем!
- Нина, поспреми собу!

Запазно/-ла си да је код неких властитих именица вокатив једнак номинативу, а понекад добија наставка -о. То зависи од тога да ли први самогласник изговарамо дуго или кратко. Ако је самогласник дуг, именица у вокативу добија наставка -о, а ако је кратак, онда остаје једнак номинативу.

Маја	→ Мајо	Ана	→ Ана
Јана	→ Јано	Нина	→ Нина

Овде се налазе дефиниције појмова и термина које треба да усвојиш.

Језичке смицалице ће ти помоћи да избегнеш честе грешке приликом примењивања стеченог знања.

Ова рубрика намењена је онима који желе да прошире своје знање и сазнају више о појмовима који се обрађују у лекцији, као и онима који су радознали или се спремају за такмичење.

Помоћу задатака у овом делу проверићеш своје знање после сваке лекције.

! Датив означава намену и усмереност, односно правац или циљ кретања. То су његова основна значења.

Када означава **намену**, датив врши службу **објекта**. Уколико означава **правац** или **циљ кретања**, датив има службу **прилошке одређе** за **циљ или место**. О томе ћеш читати детаљније у наставку уџбеника, у поглављу о реченичним члановима.

Датив је **зависан падеж**. То значи да именица у дативу не може самостално да стоји у реченици, већ зависи од других речи у њој.

Датив се добија помоћу питања **КОМЕ (дајем)?** и **ЧЕМУ (прилазиш)?**.

За лица ћеш поставити питање **КОМЕ?**, а за предмете и појаве питање **ЧЕМУ?**.

- Предали смо контролни задатак **наставници**. (Коме смо предали контролни задатак?)
- Туристи су се кретали ка **тврђави**. (Ка чему су се кретали туристи?)

Звездара калнија, Калемегдан, Београд

Облици датива препознају се по следећим наставницима за облик:

Род	Јединица	Множина
мушки	продавцу, прозору	продавциМА, прозориМА
женски	глузници, згради, ноћи	глузнициМА, зградАМА, ноћиМА
средњи	бићу, чеду, кољу, огледалу	бићИМА, чедИМА, кољИМА, огледалиМА

КОРАК ДАЉЕ

Датив може имати још нека значења. Може да означава носиоца стања.

- **Милошу** је позвио у аутобусу.
- **Дуђи** није лоше у одмаралишту.

Може имати и допунско значење, односно означава да постоји могућност да се врши радња упркос препрекама. Тада се датив користи са предлогом УПРКОС.

- Укључио је рачунар упркос **забрањи**.
- Стићи ћу на време у школу упркос **невремену**.

Утврди своје знање о дативу кроз мали подсетник у табели.

Падеж	Значење	Служба	Питања
датив	намена правац или циљ кретања	објекат прилошка одређба за циљ или место	Коме (дајем)? Чему (прилазиш)?

ЗАРОНИ И ЗНАЊЕ ИЗРОНИ!

1. Ако датив у реченици означава намену, напиши Н поред ње, а уколико означава правац или циљ кретања, напиши П.

- Лекар је претицао **нацијенту** лек. _____
- Тренер је објаснио **играчима** правила игре. _____
- Брат и ја идемо **ка продавници**. _____
- Војници су одмарширали **према граду**. _____

2. Одговори на следећа питања:

Према коме си био неправедан/-на протеклих месеци?

Према коме си био благонаклон/-на протеклих месеци?

Према ком граду би се радо упутио/-ла?

Коме најчешће шаљеш СМС поруке?

Према коме све треба да се понашаш учтиво и са поштовањем?

КУТАК ЗА МОЈЕ ПРИМЕРЕ

Напиши по једну реченицу са глаголима: *дати*, *однећи* и *пирати* користећи уз њих именице у дативу.

_____

_____

_____

На занимљив и маштовит начин применићеш своје знање, повезаћеш га са својим искуством, свакодневним животом, али и с другим предметима.

Ове странице ће ти помоћи да се подсетиш онога што си научио/-ла.

ПОДСЕТНИК

ВРСТЕ РЕЧИ

НЕПРОМЕНЉИВЕ	ПРОМЕНЉИВЕ
<p>ПРИЛОЗИ ПРЕДЛОЗИ ВЕЗИЦИ УЗВИЦИ РЕЧЦЕ</p> <p>ПРИЛОЗИ за време: јуче, данас, сутра, онда, сада за место: горе, доле, лево, десно, тамо за начин: брзо, чудно, тешко, лако, јасно за количину: мало, много, пуно, неколико за узорак: зато и стога за истинање: врто, веома</p> <p>ПРЕДЛОЗИ од, до, код, по, са, без, уз, о, при, према</p>	<p>ИМЕНИЦЕ ЗАМЕНИЦЕ ПРИДЕВИ БРОЈЕВИ ГЛАГОЛИ</p> <p>ИМЕНИЦЕ власителе: Алекса, Тина, Дунав, Италија заједничке: јабука, прозор, пешкар, авиона збирне: трње, пруже, тетад, деца, браћа градивне: млеко, сребро, памук, уље околовне (апстрактне): радост, љубав, мир глаголовске: трчати, пливати, вољети, сеоба</p> <p>ЗАМЕНИЦЕ личне: личне и пративне личне: ја, ти, он, она, оно; ми, ви, они, оне, она</p> <p>ПРИДЕВИ описне: слаб, вешт, висок, слабак, питом присвојне: Вељков, Урошев, Анин; датски, чешки, бечки градивне: мермерни, чоколадни, ланени временске: дневни, ноћни, јучерашњи месни: горњи, доњи, предњи, задњи, леви</p> <p>БРОЈЕВИ главни: основни, збирни и бројне именице на -ици: два, осам, десет; двоје, троје, четворо; историја, двојица редни: први, трећи, осми, четрдесет шести</p> <p>ГЛАГОЛИ радњи: певати, копати, сређивати, ићи ставље: пагити, размозити се, савити збивање: севати, трнати, росити, вејати</p>

« 116

ПАДЕЖИ

Падеж и питања	Питања	Значења	Служба	Примери
НОМИНАТИВ	КОЈИ/ШТА?	припадач радње, носилац стања и особина	СУБЈЕКАТ ИМЕНСКИ ДЕО ПРЕДИКАТА	ЈАНКО се игра. Јанко је УЧЕНИК.
ГЕНИТИВ	ОД КОГА/ЧЕГА?	присвојно деоно	АТРИБУТ ПРАВИ ОБЈЕКАТ	Кућа МОЈЕ БАКЕ је лепа. Појео је парче ТОРТЕ.
ДАТИВ	КОМЕ?/ЧЕМУ?	намена правац, циљ, кретања/ усмереност	(НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО	Купио сам БАКИ пал. Трчао је ка ШКОЛИ.
АКУЗАТИВ	КОГА/ШТА?	предмет радње	(ПРАВИ) ОБЈЕКАТ (НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Милац воли АНУ. Милац се заљубио у АНУ.
ВОКАТИВ	ХЕЈ!	обраћање дозивање	/	ТАДИЈА, пожури!
ИНСТРУМЕНТАЛ	С КИМ?/ЧИМЕ?	средство друштво	(НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Путујем АВИОНОМ. Идем СА ДРУГОМ на мор.
ЛОКАТИВ	О КОМЕ?/О ЧЕМУ?	месно предмет радње	ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО (НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Био сам У НИШУ. Рагонарамо о ФУДБАЛУ.

117 »

На крају области налазе се тестови да провериш стечено знање.

ТЕСТ 1

ВРСТЕ РЕЧИ

- Подвуци све непроменљиве речи у реченици.
  - Дођи ћу у учионицу када оставим дневник, а ти размисли да ли си послушно добро.
- Закружи слова испред тачних одговора.
  - НА је предлог, а ПО прилог.
  - ТРИЈЕ и ЈАТЊАД су заједничке именице.
  - Суперлатив придева ЈАСАН гласи НАЈЈАСНИЈИ.
  - Краћи облици акузатива једине заменице ОНА гласе ЈЕ и ЈУ.
- Препиши на линије све прилоге из текста и одреди којој врсти према значењу припадају.

Мај тата напорно ради. Неколико његових колега каже да је веома вредан. Када се увече врати кући, трчи горе да устави своју млаву сестру, док да помогне мами у кухињи, а мени у вежбању задатака и стога тату волим бескрајно.

_____

_____
- Којој врсти именица припадају повучене именице у реченицама?

Орфејско певање и свирање задивило је и грчке богове.

Он је тражио Еуридику у подземном свету, где влада Хад.

Осећао је јаку дубав према њој и дубоку туку када је остао без ње.
- Напиши компаративе придева који су дати у табели.

	Поитив	Компаратив	Суперлатив
висок			
мек			
ситан			
добар			

« 118

- Напиши како гласи позитив придева:

НАЈПЕЊОСТАВНИЈИ _____

НАЈБЕРНИЈИ _____

НАЈВЕЋИНИЈИ _____

Како се зове степен поређења у којем су задати придеви?

_____

- Поред сваке реченице заокружи одговарајући емоџион.
  - ЈА је лична повратна заменица. 😊 😞
  - Генитив заменице ТИ гласи ТЕБЕ, ТЕ. 😊 😞
  - Компаратив придева ВИСОК гласи ВИСОЧИЈИ. 😊 😞
  - Суперлатив придева МИРАН гласи НАЈМИРНИЈИ и исправно је написан. 😊 😞

- Напиши компаратив и суперлатив следећих придева:

Поитив	Компаратив	Суперлатив
ЗАО		
ЗЛОВАН		
ЗЛОЧЕСТ		
ЛОШ		

- Свој бројеве са врстом којој припадају.

- ШЕСТИ • • збирни
ШЕСТ • • редни
ШЕСТОРО • • збирни
ШЕШНАЕСТИ • • основни
ШЕШНАЕСТ • • редни
ШЕШНАЕСТОРО • • основни

- Прочитај текст, па одговори на захтеве.

Мама ће ускоро родити брата или сестру. Радујем се том новом бићу које ће ми улепшати живот. Већ сналазим имена и изабраћу најлепше. Јуче сам помагала рођињама да среде собу за бебу и уживала сам у томе.

- А) Поред сваког глаголског облика из текста напиши његов назив.

ТЕ РОДИТИ _____	РАДУЈЕМ СЕ _____
ТЕ УЛЕПШАТИ _____	СМИЉАМ _____
ИЗБРАЋУ _____	САМ ПОМАГАЛА _____
СРЕДЕ _____	УЖИВАЛА САМ _____

119 »

ВРСТЕ РЕЧИ

АКУЗАТИВ

У следећим реченицама употреби правилно именице дате у загради.

- Марко и Милан су нашли на улици _____ (лопта).
- Ана се заљубила у _____ (Петар).
- Најлепшу _____ прави бака (торта).

Коју службу имају те именице? _____

Познато ти је из претходних разреда да је објекат неко или нешто на чему се врши радња. Објекат можеш препознати ако поставиш питање КОГА? или ШТА? уз предикат.

У свим реченицама наведене именице употребио/-ла си у падежу који се назива **акузатив**.

- Дека поправља **бицикл**.
(**Шта** дека поправља?)
- Петар је видео **Ану** у школском дворишту.
(**Кога** је Петар видео у дворишту?)

Бицикл и Ана су предмет радње, а по служби у реченици објекат.

Акузатив је четврти падеж за који се каже да је падеж **објекта**.

Акузатив је зависан падеж који најчешће означава предмет радње. Добијамо га помоћу питања КОГА? или ШТА? (видим).

Приметио/-ла си да је код неких именица облик номинатива исти као облик акузатива. Да би решио/-ла задатак, помоћи ће ти служба речи, као и коришћење оба питања.

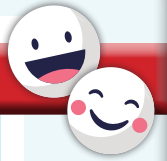
КОЛАЧ је веома укусан.

↓
СУБЈЕКАТ
↓
НОМИНАТИВ

Ања је направила КОЛАЧ.

↓
ОБЈЕКАТ
↓
АКУЗАТИВ

Запажаш да је питање за акузатив за предмете и појаве (ШТА?) исто као у номинативу.

Приликом одређивања облика акузатива неке речи помаже употреба глагола ВИДЕТИ.

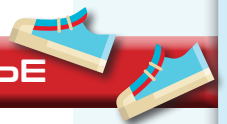
КОГА / ШТА (видим)?

Користећи питања за акузатив попуни табелу, а затим изабери две именице и напиши их у акузативу у реченицама које ћеш осмислити.

Именице	Једнина	Множина
ПРОЗОР		
КЊИГА		
СЕЛО		
ТОРБА		

1. _____

2. _____

Постоје и друга значења акузатива:

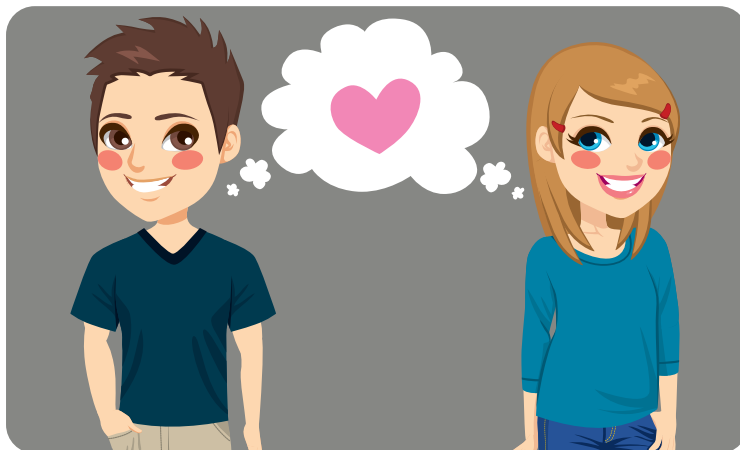
Примери	Значење	Служба
Стигли смо касно у Београд .	месно	прилошка одредба за место
Тренинзи почињу у суботу .	временско	прилошка одредба за време
Прошапутао је стихове песме кроз сузе .	начинско	прилошка одредба за начин
Кренула сам аутобусом за Ивањицу .	циљ кретања	прилошка одредба за циљ

Именице у акузативу имају следеће наставке:

Род	Једнина	Множина
мушки	тренер А , рачунар	тренер Е , рачунар Е
женски	сестр У , наруквиц У , ноћ	сестр Е , наруквиц Е , ноћ И
средњи	чед О , сел О створењ Е , мор Е	чед А , сел А створењ А , мор А

Акузатив се може употребити без предлога, али и са предлозима: У, НА, О, ПО, УЗ, КРОЗ, НАД...

- Петар воли МАЈУ.
- Стао је УЗ МАЈУ.
- Петар се заљубио У МАЈУ.
- Стално мисли НА МАЈУ

ЈЕЗИЧКЕ СМИЦАЛИЦЕ!

Акузатив може имати исти облик као генитив именица мушког рода које означавају бића.

- Узео сам **од друга** свеску.
- Видео сам **друга** на игралишту.

генитив

акузатив

Да би разликовао/-ла генитив и акузатив, помоћи ће ти предлози и значења падежа или следећи поступак:

Именицу мушког рода замени именицом женског рода. Пошто именице женског рода немају исти облик у номинативу и акузативу јединице, кад год имаш дилему да ли је нека именица у номинативу или акузативу, можеш на њено место ставити именицу женског рода:

- Узео сам **од другарице** свеску.
  - Видео сам **другарицу** на игралишту.
- Од КОГА?/ЧЕГА? – **другарице**   КОГА?/ШТА? (видим) – **другарицу**

Сада је јасно у којој реченици је именица *друџ* у генитиву, а у којој у акузативу.

ВАРОНИ И ЗНАЊЕ ИЗРОНИ!

1. Подвуци речи у акузативу.

- а) Купио је сестри нови роман Уроша Петровића.
- б) Сваког лета пролазимо кроз шуму и беремо печурке.
- в) Тата ми је за рођендан поклонио сат.
- г) У понедељак идемо на излет.

2. Повежи подвучене речи са одговарајућим падежом.

а) Поклонио сам баки најлепши цвет.

ГЕНИТИВ

б) Писмени задатак из математике је био невероватно лак.

ДАТИВ

в) До шуме смо пешачили пола сата.

АКУЗАТИВ

г) Обратио се публици са уважавањем.

НОМИНАТИВ

3. Одреди падеж, значење и службу подвучених речи у реченицама.

а) Срео сам пријатеља из детињства.

пријатеља	
падеж	
значење	
служба	

б) Ставио је књигу на сто.

књигу		на сто	
падеж		падеж	
значење		значење	
служба		служба	

КУТАК ЗА МОЈЕ ПРИМЕРЕ

Отишао/-ла си у куповину, направи списак потребних ствари тако што ћеш допунити глагол КУПИТИ.

КУПИЋУ:

ПОДСЕТНИК

ВРСТЕ РЕЧИ

НЕПРОМЕНЉИВЕ	ПРОМЕНЉИВЕ
<p>ПРИЛОЗИ ПРЕДЛОЗИ ВЕЗНИЦИ УЗВИЦИ РЕЧЦЕ</p>	<p>ИМЕНИЦЕ ЗАМЕНИЦЕ ПРИДЕВИ БРОЈЕВИ ГЛАГОЛИ</p>
<p>ПРИЛОЗИ за време: јуче, данас, сутра, онда, сада за место: горе, доле, лево, десно, тамо за начин: брзо, чудно, тешко, лако, јасно за количину: мало, много, пуно, неколико за узрок: зато и стога за истицање: врло, веома</p>	<p>ИМЕНИЦЕ властите: Алекса, Тина, Дунав, Италија заједничке: јабука, прозор, пешкир, звезда збирне: трње, пруће, телад, деца, браћа градивне: млеко, сребро, памук, уље мисаоне (апстрактне): радост, љубав, мир глаголске: трчање, пливање, возња, сеоба</p> <p>ЗАМЕНИЦЕ именичке и придевске именичке: личне и неличне личне: ја, ти, он, она, оно; ми, ви, они, оне, она</p> <p>ПРИДЕВИ описни: слаб, вешт, висок, сладак, питом присвојни: Вељков, Урошев, Анин; дански, чешки, бечки градивни: мермерни, чоколадни, ланени временски: дневни, ноћни, јучерашњи месни: горњи, доњи, предњи, задњи, леви</p> <p>БРОЈЕВИ главни: основни, збирни и бројне именице на <i>-ица</i>: два, осам, десет; двоје, троје, четворо; петорица, двојица редни: први, трећи, осми, четрдесет шести</p> <p>ГЛАГОЛИ радња: певати, копати, сређивати, ићи стање: патити, разнежити се, сањати збивање: севати, грмити, росити, вејати</p>

ПАДЕЖИ

Падежи и питања	Питања	Значења	Служба	Примери
НОМИНАТИВ	КО?/ШТА?	вршилац радње, носилац стања и особина	СУБЈЕКАТ ИМЕНСКИ ДЕО ПРЕДИКАТА	ЈАНКО се игра. Јанко је УЧЕНИК.
ГЕНИТИВ	ОД КОГА?/ ЧЕГА?	присвојно деоно	АТРИБУТ (ПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Кућа МОЈЕ БАКЕ је лепа. Појео је парче ТОРТЕ.
ДАТИВ	КОМЕ?/ ЧЕМУ?	намена правац, циљ кретања/ усмереност	(НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО	Купио сам БАКИ шал. Трчао је ка ШКОЛИ.
АКУЗАТИВ	КОГА?/ШТА?	предмет радње	(ПРАВИ) ОБЈЕКАТ (НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Милан воли АНУ. Милан се заљубио у АНУ.
ВОКАТИВ	ХЕЈ!	обраћање дозивање	/	ТАДИЈА, пожури!
ИНСТРУМЕНТАЛ	С КИМ?/ ЧИМЕ?	средство друштво	(НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Путујем АВИОНОМ. Идем СА ДРУГОМ на море.
ЛОКАТИВ	О КОМЕ?/ О ЧЕМУ?	месно предмет радње	ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО (НЕПРАВИ) ОБЈЕКАТ	Био сам У НИШУ. Разговарамо о ФУДБАЛУ.

ТЕСТ 1

ВРСТЕ РЕЧИ

1. Подвуци све непроменљиве речи у реченици.

- Доћи ћу у учионицу када оставим дневник, а ти размисли да ли си поступио добро.

2. Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) НА је предлог, а ПО прилог.
- б) ТРЊЕ и ЈАГЊАД су заједничке именице.
- в) Суперлатив придева ЈАСАН гласи НАЈЈАСНИЈИ.
- г) Краћи облици акузатива јединине заменице ОНА гласе ЈЕ и ЈУ.

3. Препиши на линије све прилоге из текста и одреди којој врсти према значењу припадају.

Мој тата напорно ради. Неколико његових колега каже да је веома вредан. Када се увече врати кући, трчи горе да успава моју млађу сестру, доле да помогне мами у кухињи, а мени у вежбању задатака и стога тату волим бескрајно.

---

4. Којој врсти именица припадају подвучене именице у реченицама?

Орфејево певање и свирање задивило је и грчке богове.

Он је тражио Еуридику у подземном свету, где влада Хад.

Осећао је јаку љубав према њој и дубоку тугу када је остао без ње.

---

5. Напиши компаративе придева који су дати у табели.

Позитив	Компаратив	Суперлатив
висок		
мек		
ситан		
добар		

6. Напиши како гласи позитив придева:

НАЈЈЕДНОСТАВНИЈИ _____

НАЈЈЕДРИЈИ _____

НАЈЈЕФТИНИЈИ _____

Како се зове степен поређења у којем су задати придеви?

_____

7. Поред сваке реченице заокружи одговарајући емотикон.

а) ЈА је лична повратна заменица. 😊 😞

б) Генитив заменице ТИ гласи ТЕБЕ, ТЕ. 😊 😞

в) Компаратив придева ВИСОК гласи ВИСОЧИЈИ. 😊 😞

г) Суперлатив придева МИРАН гласи НАЈМИРНИЈИ и правилно је написан. 😊 😞

8. Напиши компаратив и суперлатив следећих придева:

Позитив	Компаратив	Суперлатив
ЗАО		
ЗЛОБАН		
ЗЛОЧЕСТ		
ЛОШ		

9. Спој бројеве са врстом којој припадају.

ШЕСТИ •	• збирни
ШЕСТ •	• редни
ШЕСТОРО •	• збирни
ШЕСНАЕСТИ •	• основни
ШЕСНАЕСТ •	• редни
ШЕСНАЕСТОРО •	• основни

10. Прочитај текст, па одговори на захтеве.

Мама ће ускоро родити брата или сестру. Радујем се том новом бићу које ће ми улепшати живот. Већ смишља имена и изабраћу најлепше. Јуче сам помагала родитељима да среде собу за бебу и уживала сам у томе.

А) Поред сваког глаголског облика из текста напиши његов назив.

ЋЕ РОДИТИ _____

РАДУЈЕМ СЕ _____

ЋЕ УЛЕПШАТИ _____

СМИШЉАМ _____

ИЗАБРАЋУ _____

САМ ПОМАГАЛА _____

СРЕДЕ _____

УЖИВАЛА САМ _____

АПОЗИЦИЈА

Обрати пажњу на подвучене делове реченица.

- Милица, моја сестра од тетке, тренира тенис.
- Посетили смо Париз, главни град Француске.
- Боби, Анин пас, веома је умиљат.

Објасни шта означавају подвучени делови реченица користећи информације из реченице.

- Како се зове моја сестра од тетке? _____
- Који је главни град Француске? _____
- Како се зове Анин пас? _____

Приметио/-ла си да су подвучени делови издвојени запетама.

Уколико бисмо изоставили издвојене делове, реченице би гласиле:

Милица ѿренира ѿенис. Посејтили смо Париз. Боби је веома умиљати.

Уочаваш да би реченице биле целовите и без подвучених делова.

Именичка одредба која на други начин казује исто што и именица коју ближе објашњава назива се апозиција. У говору се истиче паузама, а у писању запетама.

Ајфелова кула у Паризу

Одреди падеж подвучених реченичних чланова.

- Упознала сам Лазара, Нађиног најбољег друга.

Лазара – _____

Нађиног најбољег друга – _____

Читам поезију Душка Радовића, свог омиљеног песника.

Душка Радовића – _____

свог омиљеног песника – _____

Идемо у биоскоп са Весном Павловић, омиљеном наставницом.

Весном Павловић – _____

омиљеном наставницом – _____

Приметио/-ла си да се апозиција налази у истом падежу као и именица коју ближе одређује.

КОРАК ДАЉЕ

Запазио/-ла си да је у свим наведеним примерима апозиција дата у облику скупа речи.

- Соња, моја најбоља другарица, живи у Новом Саду.

Нови Сад

Главна реч овог скупа је ДРУГАРИЦА, која је по врсти именица.

Службу апозиције најчешће и врши скуп речи у којем је главна реч именица.

МОЈА и НАЈБОЉА су **атрибути**, зависни чланови скупова речи који ближе одређују главну реч.

Атрибут говори КАКВО ЈЕ НЕШТО, ЧИЈЕ ЈЕ НЕШТО, ОД ЧЕГА ЈЕ НЕШТО, ОДАКЛЕ ЈЕ НЕШТО и сл.

1. Допуни апозицијом следеће реченице.

- а) Марко Краљевић, _____, главни је лик многих народних песама.
 б) Рим, _____, основан је 753. године пре нове ере.

Колосеум,
Рим, Италија

- в) Новак Ђоковић, _____, често учествује у хуманитарним акцијама.

2. Подвучи апозицију у следећим примерима.

- а) У лепом малом Вишеграду, граду на обали Дрине, Иво Андрић је завршио основну школу.

Мост
Мехмед-паше
Соколовића,
Вишеград

- б) Аница Добра, позната глумица, освојила је награду на фестивалу.
 в) Учитељ Александра Великог био је Аристотел, грчки филозоф.

3. Упиши запете у сваку реченицу тамо где је потребно.

- а) Гај Јулије Цезар римски државник био је ожењен Клеопатром египатском краљицом.
- б) Стари Словени спретни ратници населили су Балканско полуострво у 7. веку.
- в) Свети Сава син Стефана Немање наш је први просветитељ.
- г) У Народном музеју чува се *Мирослављево јеванђеље* најзначајнији српски писани споменик из 12. века.

Мирослављево јеванђеље

КУТАК ЗА МОЈЕ ПРИМЕРЕ

Напиши пет реченица у којима ћеш употребити апозицију.

ПОДСЕТНИК РЕЧЕНИЦА И ЊЕНИ ДЕЛОВИ

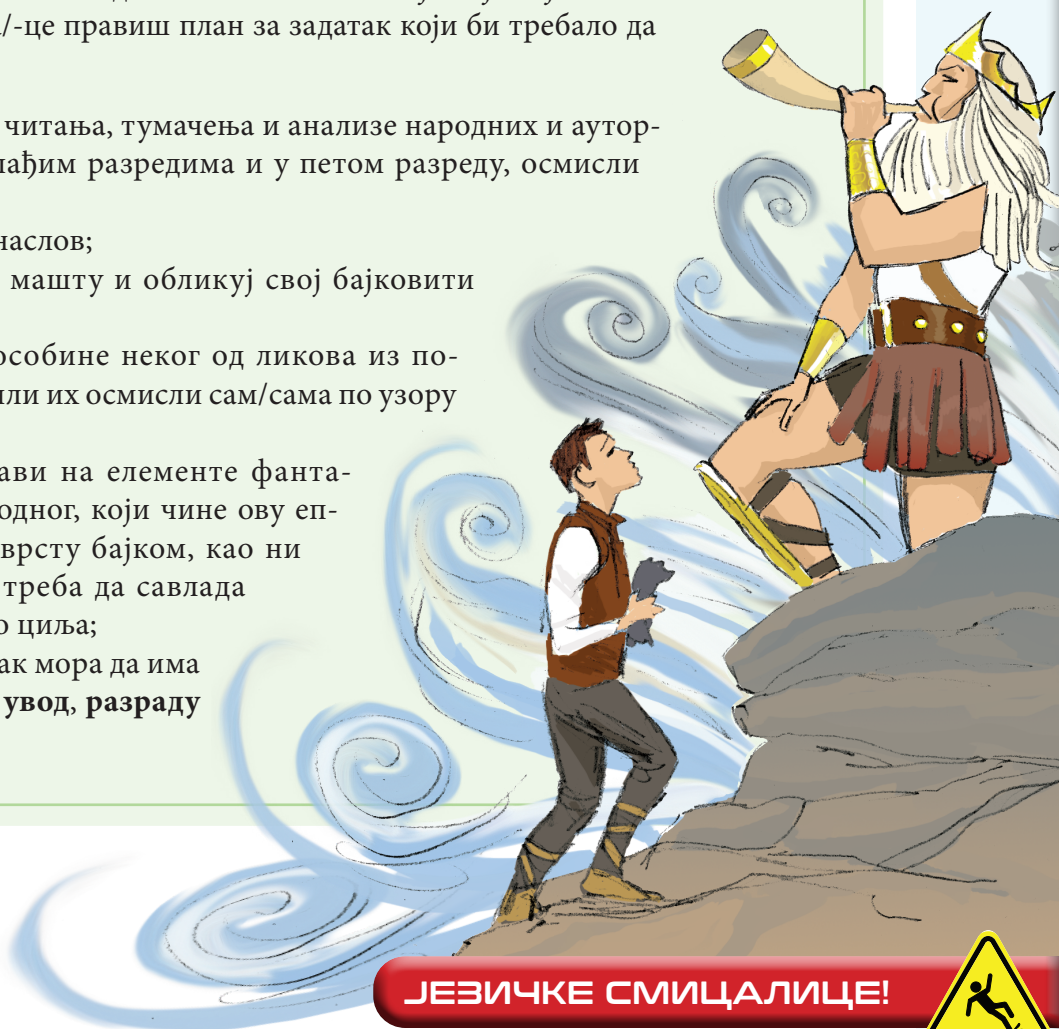
РЕЧЕНИЦА

ПОДЕЛА РЕЧЕНИЦА ПО ЗНАЧЕЊУ	ОБАВЕШТАЈНА		Весна тренира одбојку у својој школи.
	УПИТНА		Идеш ли са мном у биоскоп?
	УЗВИЧНА		Како је данас диван дан!
	ЗАПОВЕДНА		Крени једном на време!
ПОДЕЛА РЕЧЕНИЦА ПО ОБЛИКУ	ПОТВРДНА		Милош је урадио домаћи задатак.
	ОДРИЧНА		Милош није урадио домаћи задатак.
ПОДЕЛА РЕЧЕНИЦА ПО САСТАВУ	ПРОСТА	НЕПРОШИРЕНА	Милица пешачи.
		ПРОШИРЕНА	Милица пешачи сваког дана.
	СЛОЖЕНА		Отишли смо на маскенбал и било нам је веома занимљиво.

ТЕХНИКА ИЗРАДЕ ПИСМЕНОГ ЗАДАТКА

Наставник/-ца српског језика написао/-ла је на табли тему на коју треба да напишеш писмени задатак. Тема гласи: *Ово је моја бајка*. Уз помоћ наставника/-це правиш план за задатак који би требало да изгледа овако:

- на основу читања, тумачења и анализе народних и ауторских бајки у млађим разредима и у петом разреду, осмисли своју бајку;
- бајци дај наслов;
- употреби машту и обликуј свој бајковити свет;
- позајми особине неког од ликова из постојећих бајки или их осмисли сам/сама по узору на њих;
- не заборави на елементе фантастике, натприродног, који чине ову епску књижевну врсту бајком, као ни препреке, које треба да савлада јунак на путу до циља;
- твој задатак мора да има следеће делове: **увод**, **развијање** и **закључак**.

ЈЕЗИЧКЕ СМИЦАЛИЦЕ!

Ученици млађих разреда, а често и они старијих разреда, понекад не разумеју добро композицију писменог задатка. Они сматрају да сваки писмени задатак треба да има три пасуса, колико и композиционих делова – један пасус за увод, други за развијање и трећи за закључак.

У основи, увод и закључак се заиста своде на по један пасус јер су краћи, али развијање би требало да има више пасуса. То зависи од тога колико је развијање обимно и колико новог има да се каже на задату тему.